

19. 2. 2007

ID: 46198

Smluvní pokuta

Na nepřiměřenost smluvní pokuty nelze usuzovat z její celkové výše, je-li důsledkem dlouhodobého prodlení a s tím spojeným navyšováním o jinak přiměřenou „denní sazbu“ smluvní pokuty.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 61/2005, ze dne 22.11.2006)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce Mgr. E. Č., proti žalovaným 1) P. V., a 2) J. V., o zaplacení smluvní pokuty, vedené u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 3 C 438/2002, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 15. ledna 2004, č. j. 27 Co 444/2003-42, tak, že rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 15. ledna 2004, č. j. 27 Co 444/2003-42, se ve výroku, jímž byl potvrzen rozsudek Okresního soudu Praha-východ ze dne 25. února 2003, č. j. 3 C 438/2002-21, v části o zamítnutí žaloby o zaplacení částky 123.200,- Kč, a ve výrocích o nákladech řízení zrušuje a věc se v tomto rozsahu vrací Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud Praha-východ (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 25. února 2003, č. j. 3 C 438/2002-21, uložil žalovaným povinnost „zaplatit žalobci na smluvní pokutě za období od 1. dubna 1997 do 30. března 1998 částku 20.800,- Kč do tří dnů od právní moci rozsudku“ (výrok I.), ohledně částky 171.200,- Kč žalobu zamítl (výrok II.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III.). S odkazem na skutková zjištění z předchozího průběhu řízení (t. j. před vydáním rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. dubna 2002, č. j. 33 Odo 96/2001-79) dospěl k závěru, že žalobci přísluší právo na zaplacení sjednané smluvní pokuty pouze v částce 20.800,- Kč odpovídající tehdejší výši zákonného úroku z prodlení, zatímco požadavek na zaplacení vyšší částky odporuje dobrým mravům. Proto za použití § 3 odst. 1 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“) žalobu ve zbývající části zamítl.

K odvolání žalobce Krajský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 15. ledna 2004, č. j. 27 Co 444/2003-42, „změnil“ rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II. tak, že jej „do částky 48.000,- Kč“ zrušil a řízení v této části zastavil; ve zbývající části zamítavý výrok rozsudku soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Částečné zrušení rozsudku soudu prvního stupně a zastavení řízení odůvodnil odvolací soud skutečností, že o částce 48.000,- Kč již bylo v předchozím průběhu řízení pravomocně rozhodnuto. Zamítnutí žaloby ohledně zbývající částky (v odůvodnění rozsudku je nepřesně uvedeno 123.000,- Kč místo správných 123.200,- Kč) pak je věcně správným rozhodnutím přesto, že soud prvního stupně ve svém rozhodnutí nesprávně použil moderační právo, neboť sjednaná výše smluvní pokuty je nepřiměřeně vysoká a je proto skutečně v rozporu s dobrými mravy.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce, zastoupený tehdy advokátem (v současné době má Mgr. M. P. pozastaven výkon advokacie), s odkazem na § 231 (správně § 237) odst. 1 písm. a) a b) občanského soudního řádu dovolání, v němž zpochybnil správnost závěru odvolacího soudu, že smluvní pokuta sjednaná v tomto případě odporuje svojí výší dobrým mravům, a namítl, že napadeným rozsudkem mu byla odepřena ochrana jeho práva. Zdůraznil, že postup soudu podle § 3 odst. 1 ObčZ má být zcela výjimečný a nemá být používán na úkor právní jistoty, poukázal na judikaturu Nejvyššího soudu ČR zabývající se otázkou aplikace § 3 odst. 1 ObčZ a otázkou účelu smluvní pokuty, a navrhl, aby byl napadený rozsudek zrušen a věc vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Podle článku II bodu 3. zákona č. [59/2005](#) Sb., obsahujícího přechodná ustanovení k novele občanského soudního řádu provedené tímto zákonem, dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (t. j. před 1. dubnem 2005) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. S ohledem na den, kdy bylo napadené rozhodnutí vydáno, bylo tedy v řízení o dovolání postupováno podle občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. [59/2005](#) Sb. (dále jen „OSŘ“).

Podle § 236 odst. 1 OSŘ lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Proto se Nejvyšší soud ČR jako soud dovolací (§ 10a OSŘ) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu

oprávněnou osobou, zabýval nejprve tím, zda jde o dovolání přípustné.

I když to v dovolání není výslovně uvedeno, je z jeho obsahu patrné, že veškeré dovolací argumenty žalobce se týkají závěru odvolacího soudu o neplatnosti ujednání o smluvní pokutě pro rozpor s dobrými mravy; nesouhlas se závěrem, že o žalobě na zaplacení částky 48.000,- Kč již bylo pravomocně rozhodnuto, na němž je postaven výrok o částečném zrušení rozsudku soudu prvního stupně a zastavení řízení, žalobce neprojevil. Z toho vyplývá, že dovolání směřuje pouze proti potvrzujícímu výroku ve věci samé a proti výrokům o nákladech řízení a že tedy otázku jeho přípustnosti lze řešit pouze ve vztahu k těmto výrokům.

Přípustnost dovolání proti potvrzujícím rozhodnutím odvolacího soudu ve věci samé je upravena v § 237 odst. 1 písm. b) a c) OSŘ. Podle písm. b) tohoto ustanovení je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. Tímto ustanovením přípustnost dovolání žalobce založena není, neboť i když byl napadeným rozsudkem potvrzen rozsudek, jímž soud prvního stupně rozhodl jinak než ve svém v pořadí prvním rozsudku v této věci (t. j. v rozsudku ze dne 4. prosince 1997, č. j. 3 C 179/97-20, ve znění usnesení ze dne 17. února 1998, č. j. 3 C 179/97-33, a doplňujícího rozsudku ze dne 9. února 1999, č. j. 3 C 179/97-42), nestalo se tak v důsledku vázanosti právním názorem odvolacího soudu (srovnej odůvodnění usnesení odvolacího soudu ze dne 31. října 2002, č. j. 27 Co 291/2002, 27 Co 292/2002-95).

Zbývá tedy přípustnost dovolání podle písm. c) tohoto ustanovení, podle kterého je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Podle § 237 odst. 3 OSŘ má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Jelikož - jak bude dále uvedeno - odvolací soud vyřešil právní otázku souladu ujednání účastníků o smluvní pokutě s dobrými mravy v rozporu s hmotným právem, shledal dovolací soud dovolání žalobce k posouzení této otázky přípustným. Proto (poté co konstatoval, že dovolání obsahuje náležitosti uvedené v § 241a odst. 1 OSŘ a že v době jeho podání byly splněny podmínky § 241 odst. 1 a 4 OSŘ) přezkoumal napadený rozsudek podle § 242 odst. 1 a 3 OSŘ. Žalobce nenamítá, že řízení bylo postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 OSŘ, případně jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k nimž dovolací soud přihlédně, i když nebyly v dovolání uplatněny, a ani z obsahu spisu nic takového neplyne. Proto se dovolací soud zabýval jen výslovně uplatněným dovolacím důvodem, jak jej žalobce obsahově vymezil, a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Žalobce podle obsahu dovolání (§ 41 odst. 2 OSŘ) uplatnil dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ, jímž lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění). O mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. jestliže ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Podle § 544 odst. 1 obč. zák. sjednají-li si strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda. Podle § 544 odst. 2 obč. zák. lze sjednat smluvní pokutu jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení.

Podle § 39 ObčZ je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.

Podle § 3 odst. 1 ObčZ výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Právní úkon se přičí dobrým mravům, jestliže se jeho obsah ocitne v rozporu s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah jejich jednání, aby bylo v souladu se základními zásadami mravního řádu demokratické společnosti. Dobré mravy tvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého

jednání apod. Dobré mravy jsou vykládány jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních. Ke konkretizaci takto obecně stanovených pravidel – zde v souvislosti s institutem smluvní pokuty – je třeba užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke smluvní pokutě v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami. Při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je nutno též uvážit funkce smluvní pokuty (preventivní, uhrazovací a sankční). Přiměřenost sjednané výše smluvní pokuty je třeba posoudit s přihlédnutím k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. V úvahu je třeba rovněž vzít výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti.

V dané věci posuzovaly soudy obou stupňů z hlediska citovaných ustanovení smlouvu o půjčce uzavřenou mezi právním předchůdcem žalobce L. Č. a žalovanými dne 15. března 1996, konkrétně ujednání článku IV., v němž se žalovaní zavázali pro případ, že budou povinni vrátit předchůdci půjčenou částku 80.000,- Kč, zaplatit mu „též smluvní pokutu ve výši 20% z nesplacené části půjčky ode dne její splatnosti až do zaplacení, za každý i započatý měsíc prodlení“. Maximální měsíční výše smluvní pokuty (závislá na výši dosud nesplacené částky) tedy činila 16.000,- Kč, což představuje přibližně 533,- Kč, t. j. cca 0,67% z celkové půjčené částky, denně. Taková výše smluvní pokuty nikterak nepřekračuje účel smluvní pokuty spočívající zejména v pohrůžce dostatečně citelnou majetkovou sankcí vůči dlužníkovi pro případ, že nesplní zajištěnou povinnost, a v dostatečném zabezpečení věřitele proti případným škodám, které by mu mohly nesplněním zajištěné povinnosti vzniknout. V posuzované věci navíc konečná výše smluvní pokuty plně závisela na délce doby, během níž žalovaní nedostáli povinnosti, kterou sami smluvně převzali. Výsledná výše smluvní pokuty je tudíž důsledkem relativně dlouhé doby, která uplynula ode dne splatnosti zajištěné pohledávky. Z pohledu přiměřenosti výše smluvní pokuty je na místě hodnotit jinak smluvní pokutu sjednanou ve formě pevně stanovené částky a smluvní pokutu sjednanou formou určité sazby za stanovenou časovou jednotku. Pevně stanovenou smluvní pokutu ve výši několikanásobku zajištěné částky by bylo zřejmě možno (při současném zohlednění všech okolností daného případu) považovat za nepřiměřenou právě s ohledem na poměr mezi hodnotou zajištěné pohledávky a výší smluvní pokuty, kterou by v takovém případě byl dlužník povinen zaplatit i třeba jen za několik dnů prodlení. Stejně měřítko však nelze dobře použít, dosáhne-li celková výše smluvní pokuty několikanásobku zajištěné pohledávky v důsledku dlouhodobého prodlení dlužníka; zde výše smluvní pokuty plně závisí na době, po kterou dlužník své smluvní pokutou zajištěné povinnosti neplní – čím delší je doba prodlení, tím vyšší je smluvní pokuta. Jinak řečeno, na nepřiměřenost smluvní pokuty nelze usuzovat z její celkové výše, je-li důsledkem dlouhodobého prodlení a s tím spojeným navyšováním o jinak přiměřenou „denní sazbu“ smluvní pokuty. Opačný závěr je nepřijatelný, neboť by ve svých důsledcích zvýhodňoval dlužníka (čím déle by dlužník své povinnosti neplnil, tím více by byl zvýhodněn při posuzování případné nepřiměřenosti výše smluvní pokuty) a znamenal by zpochybnění funkcí, které má smluvní pokuta plnit [v tomto směru srovnej např. rozsudek ze dne 23. června 2004, sp. zn. 33 Odo 588/2003, uveřejněný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaném nakladatelstvím C. H. Beck (dále jen „Soubor“) pod č. C 2801, případně rozsudek ze dne 9. srpna 2001, sp. zn. 33 Odo 204/2001, uveřejněný v Souboru pod č. C 675, v němž ze shora uvedených důvodů nebyla shledána nepřiměřenou z hlediska dobrých mravů ani smluvní pokuta sjednaná ve výši 2% z dlužné částky denně]. Žalovaní mohli zabránit růstu celkové výše smluvní pokuty tím, že by v co nejkratší době splnili svoji povinnost vrátit půjčenou částku, která navíc nebyla nikterak vysoká, a pokud tak neučinili, nemohou se úspěšně bránit splnění povinnosti, k níž se smluvně zavázali, poukazem na dobré mravy.

Z uvedeného vyplývá, že odvolací soud založil právní posouzení věci na nesprávném výkladu § 3 odst. 1, § 39 a § 544 ObčZ, čímž byl naplněn dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ. Dovolacímu soudu proto nezbylo, než podle § 243b odst. 2 části věty za středníkem a odst. 3 věty první OSŘ jeho rozsudek v napadeném potvrzujícím výroku a v závislých [§ 242 odst. 2 písm. b) OSŘ] výrocích o nákladech řízení zrušit a věc mu v tomto rozsahu vrátit k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Právní otázka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Moderace nákladů](#)
- [Dovolání](#)
- [Procesní společenství účastníků](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Odpovědnost za škodu](#)